

47420.
Vo: XVIII.
Altissimo Duce!
Exercitatio Academica,
Philologicè expendens

VOCES

Ducrum Brevisssimorum Scripturae locorum
Esai. XLIX. 3. Jerem. XXX. 9.

Quam

Consensu Amplissimæ Facultatis Philo-
sophicæ in Almæ Gustavo-Carolinæ Audit. Maj.

Sub PRÆSIDIO

V. Cl.

ERICI FAHLENII,

Orient. & Græc. LL. Prof. Ord.

Publico Eruditorum Examini quâ par est
modestiâ ventilandam subjicit

S.æ R.æ M. tis Alumnus

ABRAHAM JOHAN. DAHLMAN,

Boreâ-Fenno.

Ad VIII. Id. Junii Anni Salutis
clō Icccviii.

PERNAVIÆ, excudit JOHANNES BRENDKEN,
Regiæ Academiæ Typographus.

A5064.2.

1 2192105H

In DEUM & REGEM

Summæ Fidei

VIRO

Reverendissimo in CHRISTO Patri
ac DOMINO,

Dn. JOHANNI
GEZELIO,

S. S. Theologiæ DOCTORI
Consummatissimo,

Athenæi Aboënsis Pro-Cancellario
Magnificentissimo,

Dioecesios Ejusdem Episcopo
Eminentissimo,

Consistorii Ecclesiastici Præsidi
Gravissimo.

Literarum Patrono summo.

Annos 6 mitia fata!

Est. 14068

Piëridum Antistes, rutilantis Sidus Olympi
Nobile; suffugium grande decusq; chori
Aonii, veniam da, quod tenuis mea tentet
Celsos Musa Tuos sollicitare lares.
Attamen attonitæ est animus cunctarier undas
Castalidum ad blandas, Enthea cumq; fiet,
(In Parnassiæ antris à Pallade pasta)
Perpetuò laudes concelebrare Tuas,
Ast Tua quàm surgent tritis Encomia verbis,
Maxime Mæcenæ quî tua facta canam?
Ne tamen hinc timeas mitissima Præsulis ora,
Gratia te gracilem fistula suscipiet.
Scilicet in *Musas Auranas* clara fauoris,
Clara dedit studii VIR documenta sui,
Ordine melliferis florescunt omnia verbis,
Singula fulgentis signaq; lucis habent.
Deliciæ gregis & doctæ fiducia turbæ,
Quassando *sentens Lilia* purificat.
Curas per populosq; Paternas spargit & urbes,
Ceus radios Titan. O VENERANDE PATER.
Hinc tandem supplex venit ad Te nostra Thalia,
Hos offert sceleris ingeniiq; rudes.
Insperat & rogat faveas conatibus hisce,
Spesq; secunda tuis anchora sisq; sacra!
Te DEUS incolumem seruet, Te secula videre,
Nestorea atq; Poli seraq; fata velit.

Reverendissimi in CHRISTO Patris

Humilimus Cliens

Abraham Johan. Dahlman.

Amplissimis, Maximè Reveren
Clarissimis VIRIS

Dn. M. GABRIELI JUSLENIO
Logices & Metaphys. Profess.
Celeberrimo.

Dn. M. ANDREÆ BERGIO
Præposito & Pastori in Tössala
longè meritissimo.

Dn. M. DANIELI JUSLENIO
Reg. Acad. Aboënsis Secretar. ibidemq;
Philosoph. Adjunct. longè dignissimo.

Promotoribus Euergetis atq;
formationis ante aliquot
lo æternum prosequendis

dis, Plurimum Reverendis atque
ac DOMINIS

Dn. M. ABRAHAMO ALANO
LL. Orient. & Græc. Profess.
famigeratissimo.

Dn. M. HERMANNO ROSS
Rectori Scholæ Cathed. Aboëns. per
multos annos vigilantissimo.

Dn. M. JOHANNISIDBECKIO
Con-Rectori Scholæ Cathedr. Aboëns.
Laudatissimo.

Præceptoribus ob curam in-
annos solertissimam pio Ze-
Salutem & quævis fausta!

Postulat en pietas nostris obferre Patronis,
Non queis Pactolus, Ganges, Tagus, Hebrus
abundant

Docti sed scetura soli comitata Camœnis,
Esse solet Phœbo fragranti gratior Hyblâ,
Cum non respondet meritis hæc Chartula Vestris,
Fortè suem veneri videar maculare: sed ipsi
Memet Flexanimem præceptis & simul arte,
Duxistis primum multoq; favore & amore
Vos modo quo suestis me porrò fouete favore,
At quia non vestris sat digna rependere possum
Premia tot meritis, memori sub pectore condam,
Voto vivatis! Phœnicis vincite secla!

Coram Nominibus Vestris
Colendissimis,

*Ita festinanter lussit & debitam obser-
vantiam declarare voluit, debuitq;*

Auctor & Respondens.

Esai: Cap. 49, 3.

וַיֹּאמֶר לוֹ (יְהוָה) עֲבָדִי אֲתָהּ יִשְׂרָאֵל כִּי אֲחַמְדָּךְ

*Et dixit mihi (Dominus) servus meus es tu, Israël,
in quo gloriabor.*

וַיֹּאמֶר Fut. Kal ex radice אמר locutus fuit, dixit;
αὐτίως & communissimè videtur usurpatum, quando
propria alicujus verba proferuntur, quod ex innu-
meris scripturæ locis facile probari posset, in quibus
conjunguntur verba: וַיֹּדְבֵר לֵאמֹר & locutus fuit dicendo
(LXX. ἐλάλησε λέγων) ita tamen ut priori דִּבֶּר, po-
sterius hoc אמר etiam interdum alternet. verbi gra-
tiâ Num: c. 14. 6 וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר etc. etc. Aoristo i. infin:
ἀποκριθῆναι, quod propriè *secerni & separari* denotat, à
verbo ἀποκριθεὶς λέγει h. e. *ad quæstionem respondere*, ex imita-
tione λέξας hebraicæ non rarò videtur in N. T. ea-
dem notio attribui, quam habet heic apud hebræos
verb. דִּבֶּר; idq; in illis inprimis locutionibus N. fœ-
deris, in quibus absolutè contextum inchoant verba
ἀποκριθεὶς λέγει etc. ἰππ, Ex. gr. Marc. 9, 5. de Petro in
monte & C. 11, 14. de ficu. Sæpissimè esse formulam ini-
tium

Confirmari possunt superius asserta de verbo **מן**
ex formulis hifce, eisdemq; paribus aliis, Ex. gr.

לאמר	גלה כחן	<i>Rut: 4.4. reuelavit auri</i>	} <i>dicendo</i>
	צוה	<i>Jud: 21. 11. 20. precepit</i>	
	זעק	<i>Jud. 10. 10. clamauit</i>	
	נשבע	<i>Jud. 21. 1. iurauit</i>	

In

(1) *Vid. Matth. XI. 25. XXVIII. 5. Marc. IX. 5. XI. 15. XIV. 48. etc.* (2) *Consule loca jam modo allegata.* (3) *Vid. Jud. 9. 8. seqq. Marc. 8. 4.* (4) *Vid. in Megilla En Jacob fol. 145. col. 4. & Toseph. ibid.* (5) *Act. X. 34.*

A 2

сете

(6) Vid. Celaim Miscbn. c. 3. §. 3. (7) Gen. 17. 17. Psal. 14.
 1. 53. 2. qui Psalmus idem cum priori est.

sere potes? עשות מסמר בם *contrahere cum aliqua sponsalia.*
& his consimiles plures.

עברי vid. in seqq.

לי particula composita ex ל, nota Gen. & dat. cas.,
& suffixo ימא personæ pronominis.

אתה Pronomen separabile 2dæ personæ Mascul. &
character 2dæ personæ Mascul. in præteritis & futu-
ris verborum.

ישראל Nomen Triumphale tertii Patriarchæ, quasi
Princeps DEI, quod obtinuit ab Angelo, cujus inluctâ,
de quâ Gen. 32. se principem & victorem geslit. Ta-
met si verò in citato Geneseos loco asseratur, quod
non appellaretur amplius priori nomine Jacobi (so-
lo scilicet,) reperitur tamen illi deinde sæpius esse
tributum: Cum ex adverso Abrahami nomen, post
mutationem, permanerit ei firmum, ut & Jehosua,
(8) Ratio redditur à Magistris, nominis quidem Abra-
hami, cur perdurauerit invariatum, (9) quod respe-
xerit promissionem ipsi à Domino factam, futurum
ipsum Patrem multis gentibus: in cujus signum,
cum ipsi inditum esset hoc nomen, debuit ea propter
invariabile subsistere, ne suboriretur aliqua suspicio,
si posthac compellaretur priori illo, sine ה Epenthe-
tico, gratiosum hoc promissum diuinum, non simpli-
citer sibi datum fuisse, sed Deum habuisse causam,
quare illud actu non præstaret; cujus indicium esset
prioris nominis inuariati revocatio. Sic Jehosua i-
tem: quod nimirum contineret faustam apprecatio-
nem, ut JAH ipsum conseruaret, & gratiosi nominis
sui

(8) Num. 13. v. (9) in ברכות C. 1. fol. 20. En Jacob.

sui præsidio jugiter illæsum ac saluum præstaret à
peruerso reliquorum Terræ Canaan exploratorum
consortio, hostibus item Cananæis, quos jama in mu-
nere suo in quo Mosi succesit, armis aggredideretur.
(10) Nominis autem Israël aliam fuisse rationem
contendunt, eo namq; respectum fieri ad rem trans-
actam, luctam videlicet: cum itaq; non in certifica-
tionem rei futuræ, sed declarationem rei præteritæ
nouo hoc nomine honoraretur Patriarcha, rem libe-
ram & arbitrariam fuisse etiam post illud, utriusq;
nominis usum, existimant Hebræorum Doctores.
Nobis veritatem harum sententiarum ad examen
revocare nunc non vacat; Fortè subsunt causæ aliæ
altioris indaginis.

In dicto præsentī Chaldæus una cum מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
nomen Israël ad Messiam, qui in priori Hemi-
stichio, seruus nuncupatur, adcommodant, ita com-
binando: Seruus meus es tu O Israël etc. Etsi in tex-
tu authentico, hæc duo per Imperatorem Athnach
separata sint. In hanc sententiam una cum Christia-
nis (11) locum quoq; hunc Prophetæ explicuerunt ve-
tustiores Judæi, quorum verba idcirco (12) huc ap-
poni merentur וְאָמַר לִי עַבְדִּי אַתָּה וְכֹלֹךְ וּכְתִיב יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר בְּךָ אֶרְפָּא וּכְתִיב וְאַתָּה אֵל תִּירָא יַעֲקֹב עַבְדִּי וְאַתָּה
דְּאֲמַרְי דָּא דִּדּוּר וְדִדּוּר עַבְדִּי אֶקְרִי לְכַחֵיב לְמַעַנִי וְלְמַעַן דִּדּוּר
עַבְדִּי אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי דָּא דִּדּוּר עֲלֵאָה לְמַעַן חֲדָשׁ וְהִאֲמִינוּ לִי
וְהִבִּינוּ

A3

(10) Sohar in Num. col. 31. (11) Locum hunc Messia vin-
dicatum vid. apud Huet. Demonstr. Euang. prop. 7. p. 607.
(12) ex Sohar. Maj. in Levit. col. 159.

ותכינו כי אני הוא מאי כי אני הוא דאחרעיתי בזהוא
 דור ובההוא יעקב אנא הוא סמך לפני לא נוצר אל
 דחנינו קרא קבה ליעקב אל דכתיב ויקרא לו אל אלהי
Et dixit mihi, servus ישראל קבה קרא ליעקב אל וגומר
meus es tu, Israël in quo gloriabor. Item: ne timeas Jacobe Se-
rue mi, sunt qui heic intelligunt Dauidem, quem itidem servum
suum nominat Dominus (13) propter me, & propter Dauidem
servum meum quem elegi (locus hic de Messia agit) Estq;
hic David celestis. Messiam per hoc cognomen ab illis
significari infra patebit) ut sciatis & credatis mihi כי
Quid innuunt hac verba? Resp. Quod (qui)
beneplacitum habeo iudicatu uti Matth. 3. 17. ubi Syrus:
 אצטבית, sensu eodem (in hoc Davide & in hoc Jacobo
 Ego) inquam sim ille. Ante me non est formatus DEus.
 Didicimus, quod DEus B. impertiuerit Jacobo nomen * legi-
 tur enim Gen. 33. 20. & vocavit El Elobe Israël h. e.
 DEus B. indidit Jacobo nomen אל (אשהלי) ,
 (בכולא כדקא יאות) nam in omnibus perfectus factus est,
 prout eum esse oportuit. (15) Quanquam hæc aliò tendere
 videntur; cum enim in loco Gen. jam jam allegato
 ex cap. 33. 20. verbum ויקרא nullus proximè præce-
 dat nominandi casus, suspicantur subtiliores Magistri
 loco πρῶτος ὀνομαστικῆς ex superioribus hoc loco ante
 verbum regulariter repetendæ, alium nominatiuum
 in præsentī & eidem similibus locis aliis oportere
 subintelligi; particulam verò לו non ad מוכח sed ad
 Jacobum esse referendam. Rem totam indicat trita
 in

(13) Esai. 37. 35. (14) Esai. 43. 10. (15) Confer de hoc eo-
 dem dicto Sob. in Gen. col. 326. & 395. * que tertia est syllaba
 nominis Israël.

in hanc rem apud ipsos regula: דכתיב ויקרא סהם או ויקרא סהם הוא מלאכה דכתיב ולא אחרת
Ubiqueq; inveniuntur ויקרא aut nudè posita (sine pro-
ximo aliquo nominatiuo) ibi intelligitur Angelus fæde-
ris & nullus alius. (16) Nos illis repudiatis, assentimur
 R. Schelomoni Jarch. qui ad locum hunc ita disserit

לא שהמובח קרוי אלהי ישראל אלא על שם שהיה הקב"ה
 עמו והצילו קרא שם המובח על שם הנס להיות שבו
 של מקום נזכר בקריאת השם כלומר מי שהוא אל הוא
 הקב"ה הוא לאלהים לי ששמי ישבאל וכן מצנו במשה ויקרא
 שמו ה' נסי ורכותינו דרשו בו שהקב"ה קראו ליעקב אל
 ita accipienda sunt verba textus, quasi altare simpliciter adpel-
 latum fuisset DEus Israël; sed quia DEus B. cum ipso Jacobo)
 fuerat, & ipsum saluum custodiverat, idcirco respectu habito ad
 miraculosam (hanc sui conseruationem) nomen eidem de-
 dit, ut sic celebraretur DEus ipse, quoties commemoraretur
 nomen hoc, quasi dixisset: is qui El vocatur, est ipse DEus B.
 & is ipse est mihi DEus, qui Israël adpellor. Eodem modo le-
 gimus de Moise: (17) Et imposuit ei nomen: Dominus vexil-
 lam meum: verum Magistri nostri ubi literam non pressè se-
 quuntur, ajunt DEum B. hoc Titulo insigniuisse Jacobum. Sed
 hæc longè extra scopum, & ex occasione.

Quandoquidem verò in præsentī Prophetæ E-
 sajæ loco sub nomine Israëlīs Messias nobis proponi-
 tur; ut igitur judicare melius liceat, annon vetustis-
 simi Judæorum Doctores, in loco jam modò ex ob-
 scurissimâ Soharistarum doctrinâ desumpto, eidemq;
 similibus aliis, Israëlē vel Jacobum agnouerint Mes-
 sia typum; ac propterea eundem nomen hoc typi-
 cum

(16) Sob. in Gen. col. 270. (17) Exod. 17. 14.

eum haud rarò in Stilo Prophetico gerere crediderint, necesse est, ut productis (pro ratione dissertation-
culæ) brevisimis indiciis ex antiquitate Judaicâ, exi-
gui velut manipuli loco ex spatiosissimo agro colle-
cti, illud expendendum exhibeamus. Percipi hoc
ipsum duplici præcipuè modo potest. Imo ex locis ali-
quot Scripturæ Veteris T. in N. T. ad personam vel officia Messie
adcommodatis; in quibus cum Judæi Sobaristæ de Israël vel
Jacobò ut Messie typo sermonem esse statuunt, Judæi Talmu-
distæ Antitypum Messiam ipsum, in suis super eadem loca
commentariis claris verbis designant.

Jacobi nomine (E. gr.) cognominant semen illud
mulieris, quod destructurum foret opera primævi serpentis (18)
Ubi ambo Targumistæ Uzielides & Hierosolymita-
nus, dies Messie perspicuè exprimunt, quibus illud
protoEuangelicum adimpleretur. Ad quæstionem
in proverbii (19) quodnam nomen ejus. מה שמו ומה

שם בנו כי ארע ההוא שם ידיעא יי צלמות שמו שם
בנו ישראל שמו דכתיב בני בכרי ישראל והא ישראל כל
מפתחן דמהימנותא ביה תליין ואיהו משתבח ואמר יי אמר
אלי בני אתה וגומר Quodnam nomen ejus, & quodnam
nomen filii ejus, nunquid novisti, scil. celeberrimum hoc nomen
(Respondetur (a) hoc loco) (20) Jehovah Zebaoth est nomen ejus,
nomen verò filii Israël, secundum illud (21) Filius meus primo-
genitus Israël. Ex hoc Israël omnes, claves fidei dependent,
& ipsemet de se celebrat illud (22) Dominus dixit mihi filius
meus es tu etc. Huic dicto adjungenda sunt verba R.

Nathanis

(18) Gen. 3. 14. Sob. in Gen. col. 162. 326. 327. (19) Cap. 30. 4.
(20) Sob. in Levit. col. 494. (21) Exod. 4. 22. (22) Palm. 2. 7.

Nathanis (23) אמר הכה למשה כשם שעשיתי יעקב בוכר שנבני בכורי ישראל כך אני עושה למלך המשיח בכור
בוכר שנבני בכורי ישראל כך אני עושה למלך המשיח בכור
Dixit Deus B. Mosi: quemadmodum feci Jacobum primogenitum S. S. E. (24)
Filius primogenitus meus Israël, ita ego facio Messiam primo-
genitum S. S. E. (25) Ego primogenitum dabo eum, altissimum
Gentibus terra (26) (27) In alio autem loco (27) scribun-
tur sub alio conceptu huc spectare nomina Sapientia
(28) & gloria הפארת (29) Sic cum quibusdam ex Chri-
stianis (30) integrum illum verbum Hoseæ (31) ut puer
sit Israël, tamen diligo ipsum, & ex Aegypto vocavi filium me-
um (quæ posteriora verba Messiam respicere docet
Mattheus) (32) collatum cum loco parallelo (33) vi-
tem de Aegypto transferes etc utriq; cum Messie tum
Israëli sub communi adpellatione obscurius ut solent
adcommodant (34) (ad verba) Gen. 40. 9. & ecce vitis
coram me והנה תסיע דא ומצריים אלך ישראל שני גפן ממצריים תסיע דא והנה
גפן לפני זה מלך המשיח שני וכנה אשר נטעה ימינך
וגר' ויש נטיעה מרמסן ויש נטיעה מלמעלן ומלמסן
נטיעה מלמסן זה אברהם נטיעה מלמסן ומלמעלן זה
& ecce vitis coram me etc. significatur Israël, sicut dictum est (35) vitem de Aegyp-
to

B

(23) In Scemot Rabbi sect. 19. ad verba sanctifica mihi omne
primogenitum. (24) Exod. 4. 22. (25) Psalm. 89. 28. (26) con-
fer. Colof. 1. 15. (27) Sob. in Exod. col. 140. (28) Conf.
Proverb. 8. 22. & 1. Cor. 1. 30. (29) Conf. Heb. 1. 3. etc. (30)
Vid. Jun. Parall. l. 1 p. 6. Valtb. Harmon. Biblic. 691. seqq.
Mülleri Judaismum p. 1327. (31) Cap. 11. 1. (32) Cap. 2. 15.
(33) Psal. 89. 9. (34) In Beresc. Rabb. Sect. 88. (35) Psal. 80. 9.

so transferes. Expositio alia: Etece vitis coram me. Intelligitur Messias, de quo scriptum est (36) & perfrice quam plantavit dextra tua. Est plantatio, ab inferioribus, & plantatio ab inferioribus & superioribus, plantatio ab inferioribus est Abraham: Plantatio ab inferioribus & superioribus est Messias. S. S. E. (37) ascendit pandens iter. Similiter & R. Aben Esra (38) הכנה אשר נטע ימינו דרך משר והנמשל הוא על ישראל או משיח Surculus quem plantavit dextra eius. Allegoricè; designatur autem per Allegoriam Israël aut Messias. Jacobi titulo nuncupant lapidem illum quem auersati erant adificantes (39) intendi eo Messiam indicat R. Schel. Jarchi (40) והיה מושיען של ישראל למקדש שר ישראל ולאבן נגף שמנגפת את הרגלים ולצור & erit Saluator Israël in Sanctuarium Israëlitis, & in lapidem Scandali (41) qui offendet pedes, & in rupem ruine h. e. in petram offendiculi duabus domibus Israël. Scribunt DEum B. intuitu hujus Jacobi reddi mundo propitium. בשעתא דעאקו

לכנוי יעקב קבר אחי קציה דוקנא דיעקב וחיים על עלמא Quando filii Israël oppressi sunt calamitate aliqua, ponit DEus B. sibi ob oculos imaginem Jacobi, & miseretur mundi. (42) 2do ex variis epithetis Jacobo ut Messiae Typo tributis, qualia sunt. maritus ecclesie, veritas, filius celestis, Sacerdos magnus etc. quæ docente Scripturâ Messiae singulari-

(36) Psal. eodem. 16. (37) Mich. 2. 13. (38) ad dict. Psal. 80. 9. (39) Psal. 118. 22. Rom. 9. 32. 33. Sob. in Gen. Col. 161. (40) ad Sanhedrin c. 4. Bet. Isr. fol. 104. col. 4. (in glossa super textum Gemara) (41) Esai. 8. 14. (42) Sob. in Gen. Col. 383.

gulariter conueniunt (43) Interdum adpellant ipsum cognomine ligni vite, cujus rationem reddunt sequentibus חח יעקב אחיד באילנא דחיי דלית ביה מותא לעלמין דכל חיינ בההוא אילנא אשתכללו ויהיב חיינ לכל אנן דאחרין ביה (post allatum dictum hoc nostrum Esajæ. Israël in quo gloriabor, sequitur in proximis verbis:) tradiderunt sapientes nostri: Jacobus adhaesit arbori vite, in qua nulla mors locum habet in secula. Super illa enim velus fundamento omnis vita fundatur, utpote quæ vitam dat omnibus illis, qui eidem intimè adherent (44) ad quam collineant propriè Epitheto arboris vite, constare potest ex his. הא חזי בשעתא דעקים ההוא נחש לאדם ולאתתיה דאקריב לתתא ואטיל בה זוהמא ואהפתי ביה אדם כדן אסתאב עומא ואהלטייא ארעא בגיניה וגרים כוהא דכל עלמא קיימא עלמא לאהרפעא מיניה עד דאהא אילנא דחיי ונפיל על אדם וכיפא ליה לזוהא נחש דלא ישלוט לעלמין על ורעא דיעקב Veni, vide: Quando serpens ille corruperat Adamum & conjugem ejus, descendendo & illam (Heuam) sordibus inscindo; ut etiam Adamus ipse ab illo deciperetur; tum mundus totus inquinatus, & propter illum maledictus fuit; quin & mors ex hac causâ toti mundo superinducta: (mundo tamen ob hoc eum pœnas dare oportuit,) donec accessit arbor vite, quæ in Adamum incidens, ita serpentem hunc subjugavit, ut nullum posthac dominium ei relinqueretur in semen Jacobi. Breuitatis studio super sedemus nunc pluribus. Cum itaq; ut ostensum est, Messiam sub cognomine Israël in dicto hoc nostro, ut pariter in multis non disparibus aliis, Propheta nobis proponat, quid igitur con-

venientius fuit, quam ut omnes, quotquot verâ fide ipsi velut membra corpori adhærent, in sensu spirituali cognominarentur Israëlita; Quemadmodum qui secundum carnem à Patriarchâ Jacobo tribuum Israëlitarum capite oriundi erant, in suo sensu, solenni adpellatione dicti sunt Israëlita. Certe illam Christianorum denominationem prædixisse videtur idem hic Propheta noster alibi (45) & illustravit eandem deinceps Apostolus plus simplici vice in Epistolâ ad Romanos (46) in quibus locis, an comparatio hæc inter Mesiam & Israëllem, Christianos atq; Israëlitas inter alios respectus à mente sacrorum scriptorum aliena fuerit Pii Lect. Judicio reputandum relinquimus. Hac autem similitudine positâ, luce meridiana clarius elucescit, quod *ἐγγύμνα* illud Judæorum, quo ceu stigmate notant Christianos, esse videl. ipsos *Ædumæos*, eosdemq; manere pœnas *Ædumæis* per sanctos DEi vates denunciatis, recidat reuerâ in eos *Ædumæos* nim. ipsos & illis conformes infideles alios, verè fidelium ecclesiæ hostes, quos intuitu haud dubiè odii ac hostilis animi Esauī adversus fratrem Jacobum in stilo imprimis Prophetico hoc *Ædumæorum* vel *Esauitarum* tanquam nomine diacritico, Spiritui Sancto insignirè placuit. * Hisce tantummodo addendum, *Jacobum* & *Israëlem* quando in sensu supradicto Soharistarum capiuntur, interdum nancisci Epitheton סבא *Senioris* quod rarum equidem apud Talmudistas, Theologiæ hujus

(45) Esaj. C. 44. 4. (46) Rom. 2. 28. 29. C. 9. 6. * Videtur hoc agnoscere ipse R. Jehuda Sanctus, cum in cap. 1. Gemar Avod. Sar. statuit per domum Esavi Obad. v. 18. non intendi præcisè Esavi postereros, sed עשו העושה מעשה qui opera Esavi imitantur.

Symbolicæ vel ignaros, vel quod credibilis, in reuelandis hujusmodi arcanis nimium cautos, vel invidos. (47) Unde imo non mirum aliquos ipsorum aliquando hære, quando ut Ex. gr. in loco præsentī Esajæ, in tali sententiâ positum deprehendunt Israelis nomen, ut nec commodè ad omnes Israelitas *ישראלים*, nec ad Patriarcham ipsorum Patrem *עֵדֻמָּה*, comperiunt se illud adplicare posse. (48) 2do quod cum in Tractat Scevuot (49) inter se conferunt, quoties nomina מרכיא & שלמה ארני in sensu profano de hominibus, & regnis mundanis, in certis libris & sectionibus scripturæ usurpantur, Jacobi Israelis, vel Davidis nullam prorsus mentionem faciant.

אשר Pron. Rel. omnis generis personæ & rei. Eidem respondet in linguâ Chald. & Syr. ܐܝܢ & ܐܝܢ in Arab. ܐܝܢ in Persic. ڪا in Turc Kim.

תפארת glorior fut. Hicp. ex תפא in Piel ornavit, glorificavit, ramos scrutatus fuit; non multum abludit à Gallicâ voce *parer*, *orner quelque chose*, *cultu & ornatu expolire aliquid*, hinc verbale תפארת gloria. Unde formulæ in scripturâ obuiæ: עשות לו שם ותפארת: *comparare sibi nomen magnum & gloriosum.*

שם } תפארת } gloriosum nomen, preciosa vestes, magnifica vasa *עוֹנִיָּה*.

B3

Jerem.

(47) Testimonium in id evidens legi potest in Sanhedrin C. 4. Bel. Isr. fol. 104. col. 4. de ipso R. Jehuda sancto & in Edit. Cocceji in 4to p. 210. (48) vid. Exemp. in hanc rem in Taanit. c. 1. fol. 128. En Jacob & comment, ibid. (49) C. 4. fol. 146. Bet. Israël.

Jerem. Cap. 30, 9.

ועבדו את יהוה אלהיהם ואת דוד מלכם אשר רחם

*Et seruiant Domino DEO suo & Davidi Regi suo
quem suscitabo eis.*

Est præteritum: sed vim & sensum habet
saturi, quod constat cum ex toto contextu antece-
denti, tum ex פועליהם siue verbis proximè præce-
dentibus אנהג & אשבור, de quâ temporum Enalla-
ge notissima est illa Grammaticorum Hebræorum
Regula: תדע כי מנהג העוברים ברשון הקדש להשתמש

”
בִּזְעַר בְּמָקוֹם עֲתִיד שֶׁהָיוּ אוֹתִיּוֹת אִתּוֹן וְהָיוּ בְּנִבְאוֹת
כְּרֹב כִּי הִדְבַּר בְּרוּר כְּמוֹ אֵם עֹבֵר כִּי כָבֵד נִגְזֹר
*Scire debes Prætorum in lingua sancta hanc esse naturam,
quod sæpissimè adhibeantur loco futuri, cujus literæ initiales
sunt אִתּוֹן; Et quod hoc ut plurimum contingat in Prophetiis,
ubi res (prædicta) tam certa est, tanquam penitus peracta
esset, utpote jam jam decreta. (1) Item: רשון נבואה ידבר* (1) Item: *in stilo Prophetico, præteritum (fre-
quentissimè) alternat pro futuro. (2) Rad. x hæc עבד in
linguâ purè hebraicâ, simpliciter posita, significat ser-
uire: si verò litera ב præfixa est voci subsequenti,
quod à verbo regitur, plerumq; denotat pro seruo uti;
in quo posteriori sensu cum eadem constructione,
communissimus est usus Rabbinis verbi huius in con-
jugat: Hitpah. utrumq; significatum exprimunt Ara-
bes*

(1) *Rab. Kimchi in Micbl. (2) R. Schel. Jarchi ad Esai. 42.16.*

bes per diuersas conjugationes, priorem quidem
per primam, posteriorem per secundam simpliciter.
Rabbinis crebrò idem infert ac *valere, solere*. Ex. gr.
solent homines רעבדו אינשי למימר? *ut vales?* מה את עבד
dicere. Ex hoc verbo Rabbinii alia deriuant vocabula,
interquæ solenne inprimis est compositum illud
כריעבר, cuius oppositum est לכהלה quorum illud
denotat *re jam confecta, ultro, sponte*, hoc autem *re ad-
huc salua & integra*, item: *exigente aliquo*. Ex eadem
hac radice oritur verbale עבר h. e. *seruus, cultor*, Mes-
sia ipsi, ut in dicto superiori in respectu ad actum hu-
miliationis & κενόδοξος vel centies apud Prophetas tri-
butum. Latissimè sumtum de Regis alicujus per-
sonâ dicitur Ex. gr. הָיָה הָעָבֵר לְעַם הַזֶּה
si bodie fueris seruus populo huic (3) quatenus & Rex, pro-
curando salutem subditorum, iisdem quasi seruire vi-
deretur: Unde fit, quod de quauis quoq; aliâ præfectu-
râ populi, Magistris interdum usu veniat. (4) Voca-
bulo huic עבר apud *Persas* ubi de rebus sacris ser-
mo, respondet inter alia ex infin. פִּרְסָתִירן *colere, adora-
re*, פִּרְסָתָה, in formâ compositâ plerumq; usitatum Ex.
gr. פִּרְסָתָה אִיּוֹרִי *cultor DEI, idololatra*. פִּרְסָתָה אִיּוֹרִי
cultu diuinus, à quâ voce nostrum Präst/Præster/ re-
spectu literarum nihil discrepat. Deniq; radix עבר
cum filiabus, prout cum variis vocibus construitur,
ita varias in stilo Hebræo gignit locutiones. Paucis-
simas annotasse sat erit. Ex. gr. עבד עבדוה *facere*

opus

(3) 1. Reg. 12. 7. (4) *Vid. argutam historiam in hanc rem
ex Bet. Isr. fol. 160. Col. 1. de Rabban Gamaliel & duobus Rab-
binis aliis.*

opus (5) עֲבוֹדָה חִנָּם *seruire frustra, gratis, nullā acceptā meriede laboris* (6) עֲבוֹדָה בְּכֹר בְּכֹר *instar serui aliquo uti, adhibere aliquem ad operas seruiles* (7) פִּי עֲבוֹדָה *aliquo uti, nimio opere aggrauatur quis* (8) עַל פִּי עֲבוֹדָה *sacro ministerio fungi.* (9) etc.

Particula hæc ob Emphasin videtur hoc loco adposita; solet enim aliàs in perspicuis constructionibus verbi cum suo casu omitti, juxta regulam Grammaticorum אוּ מִקוֹמָם אוּ יִחְסְרוּ הַשְּׁמוֹשׁ יִחְסְרוּ פעמים אחרות השמוש יחסרו מלים חסרים כהיות הדבר מוכן מהענין *Particule seruiles saepe abesse solent, ubi adesse deberent, interdum quoque voces aliquæ deficiunt, ubi nimirum res (sine illis) ex sensu clara est.* (10) De vocolâ hac duo singularia notanda sunt imo quod doceant Rabbinî, quotiescunq; ea in scripturis deprehenditur, semper tacite aliquid, præter illa quæ expressa sunt involui; idq; ex traditione Talmudicâ R. Schimeonis Ammasonii (11) unde in ipsorum commentariis πολλὰ ὑλλήγηται illud: הָאֵת לרבות vel לאסגאה e. additur particula הָאֵת, ut præter expressum in textu indicetur subintelligi hoc vel illud. Quin & ipsis in tali casu more receptum est, integras interdum voces subintelligendas exponere per literas vocabulorum, particulam הָאֵת in textu proximè sequentium (12) 2do quod gerat significatum nominalem., quâ Essentiam vel substantiam ipsam, ut plurimum patientis exprimit, quasi

(5) Exod. 13. 5. (6) Gen. 29. 15. (7) Levit. 25. 39. (8) Exod. 5. 9. (9) Num. 7. 9. (10) R. Kimchi in Michlol. (11) in Pesach. Cap. Col. Scaah. fol. 88. col. 4. En Jacob, repetit. in Kiddush Bet. Ifr. fol. 55. col. 2. & Bava Kama Fol. 60. col. 3. (12) vid. Exempl. apud Wagenz. in sot. p. 191.

quasi dicas *ipseitatem vel illud ipsum* ut aliàs נֶפֶשׁ עַצֵּם & יִירְעוּ הָרֹעִים אותִי apud Rabbinos E. gr. אֶת הָרֹעִים *pascunt Pastores substantiam suam, i. e. seipsos. Quod obseruauit Cl. Danzius.* (13) in hoc præterea sensu particula hujus usus apud Magistros creberrimus est, quibus etiam valet idem interdum ac relativum *Qui, Quæ, Quod, & quotquot,* (14) Ex. gr. אֶת שְׂרָמִין יִירְעוּ *אֶת שְׂרָמִין יִירְעוּ* (15) *cujus pretium notum est* (16) *nec aliter accepisse part. hanc interpretem Bibliorum sacrorum Arabem constare potest exprimis verbis Geneseos in principio creauit DEus אֶת הַשָּׁמַיִם* quæ reddit אלסטארן ראת essentiam cæli etc. (17)

Recisis hoc tempore omnibus aliis quæ magni nominis viri inter Christianos, & cujuscunq; studii sectatores apud Judæos, de nomine hoc Tetragrammato, partim ut incerta ac dubia, partim falsa, utpote ruinosis fundamentis superstructa prodiderunt, contenti erimus ex Cl. V. Hilleri cum Arcano Keri & Ketib, tum Onomastico sacro pluscula ad venerandi hujus nominis significatum, veramq; legendi rationem adprimè facientia huc conjicere. Illam enim gloriam acerrimi huic judicii viro sine controversiâ vindicare possumus, quod nec eò intricatissimam Masoræ doctrinam, nec nominum priorum naturam feliciter

(13) Ezech. 34. 18. Consul Danz. in suo Meturgeman. p. 213. (14) vid. Jeuamot c. 16. §. 2. Demai c. 2. §. 5. Mishnas. (15) Maaser Sceni c. 4. §. 2. (16) Cholin c. 9. §. 5. (17) vid. & Hotting. in Examine Historie creationis p. 22.

Ubi autem nulla affixorū Syntaxis est, ibi nomen יהוה libere aliis præmittitur in hunc modum יהוה אלהי

5to Docet legi non posse ביהוה & baibouah & laibouah, ob regulam: *litera medianæ punctis, carentes, in lectione obmutescunt.*

6to Lectionem יהוה (Jehovih) aduersarias vocales afferre suis consonis, sic ביהוה & ליהוה (beiboui & leiboui) per Zere, esseq; hanc illicitam (α) quia Zere ex Scheua & Iod Scheuato nunquam oritur (β) quia litera seruilis cum יהוה, nisi proprii nominis partem constituat, in lectione nunquam cohæret; quod idem sentiendum de מיהוה & שיהוה (Mehejouab) cum Mem per Zere, (Schajehouab.)

7imo Sic erroneum esse, quod communiter legatur יהוה prefixis כלב per patach, ca-la-badonai, aut Elohim solummodo. vel prefixis ב aut ל per Zere be-lelohim solummodo, quod nulla dictio vel elementum in sacris voluminibus negligi debeat. Itaq; cum in talibus punctorum ad literas sit nulla proportio, nec integrarum dictionum puncta aut literæ ideo scribi soleant, ut fileant, sed necesse sit legi quicquid scribitur, oportet verò id fieri elementis utrinq; congruis, opiniones atq; conjecturas hæc, collatas cum veriori hypothesi supra posita, per se cadere atque refelli. Hæc ex Hillero. (20)

אלהים De nominis hujus diuerso usu & acceptione videri potest Cl. Buxtorfius in Lexico Biblico. Etymologiam ejus pleriq; arcessere solent à rad. Arab. אלה colere, ut idem valeat ac οἰζασμα numen, ab hac tamen

tamen originatione discedit modo laudatus Hillerus (21) qui apud Arabes ipsos septem sententias de illius origine reperiri docet: cum verò nulla ex iis respectum habeat ad dictam radicem אלה, mauult ille confugere ad matrem Hebraicam, existimans rectius dici compositum esse ex אל primus & הוה essentia: quam conjecturam validis argumentis postea probare an nititur. (22) Nobis sufficit circa rem dubiam præcipuas sententias indicasse.

מלך à rad. מלך regnavit, possedit, Syriacè & Chaldaicè præterea consultavit, denotat propriè Regem. Messia hoc loco tributum, ejusdemq; aliàs communissimum Epitheton apud Targumistas & Magistros; Penes hos vocab. hoc מלך Rex in multo latiori sensu sæpe usurpatum legitur, ut etiam ita vocetur is, qui quamcunq; prærogatiuam in re aliqua obtinet, & in illa masculè se gerit secundum illud כל הגדול בעיניי הוה וכו' יקרא מלך שהמלך רמו לכל שולט ומתגבר בדבר ועל כן נקראים כל חכמים מלכים וכמו שאמרו שלמה עליוכו מלכי אמינא מילתא דלא אמרה Titulus Regis competit omni illi, qui rerum legalium & Mysteriorum quæ illis insunt, insigniter peritus est: innuit enim vocab. Rex omnem eum qui cuiuscunq; rei dominio atq; singulari facultate gaudet. Sic per vulgatum est apud (Doctores nostros) illud: Saluete Reges mei: pandam ego vobis rem, qualem Sapor Rex nunquam proposuit. quisnam verò ille? Schemuel. alter ex præcipuis Discipulis R. Jehudæ Sancti, ab summam auctoritatem, quam

(21) in Onomastic. sacr. p. 253. 254. (22) vid. l. cit.

(23) Rische ad Cap. 1. Megilla fol. En Jacob 146. col. 4.

quam in decidendo habuit, ita cognominatus. Ad-
demus etiam exemplum aliud (24) רב הונא ורב
חסדא הוו יתבי חליף ואזיל גניבא אמר ליה דר לחברי
ליקו פקמיה דבר אורין הוא אמר ליה ומקמי פלגא ליקום
אדרכי ארא איהו לגביהו אמר ליה שלטא עליכו מלכי
שרמא עליכו מלכי אמרו ליה מנא לך דרבנן איקרו מלכי
אמר רבתיב בי פלכים ימלוכו וגו' Cum aliquando conside-
bant Rab Huna & Rab Chasda, forte venit ipsos prateriturus
quidam Geniua nomine, (videtur enim proprium esse)
ibi tum alter alterum monuit oportere coram ipso assurgere, quia
in lege versatus esset. Cui Socius, itane, inquit, surgendum tu
putas coram homine vexatore? inter hac (Geniua ille) ipsis
vicinior factus, salutem impertiit (videtur unum allocutus)
salute (inquiens) Reges mei, saluate (inquam) Reges mei,
cui illi regefferunt: Unde tu probare potes nomen Regis dari
Magistris? Respond. quia scriptum est in Proverb. (25)
per me regnabunt Reges etc. hinc illud in Horajot
מלך רבה עשר וחרהץ שנין והדר מלך רב יוסף (26)
regnauit Rabba per annos 12, & post cum regnauit R. Joseph
(27) nam ex magistrorum sententia מלך רבוי רישא
honoratur Praefes Academiae, titulo
Regis. (28) Sic ex consensu Præstantissimorum Exege-
tarum dicitur de Mose (29) Et fuit in Iescyrun Rex. In
eundem sensum nonnulli Hebræorum explicant lo-
cum Genes. (30) Et hi sunt Reges, qui regnarunt in terra E-
(24) ex Gittin & Bet. Isr. fol. 30. col. 3. (25) C. 8. (26)
cap. 3. Bet. Isr. fol. 162. col. 3. 4. (27) vid. plura idgenus Ex-
empla in Zemach David. (28) Rab. Schel. Jarchi in glossa ibid.
conf. R. Maimon. in Hilcot Talmud Thora ab init. cap. 3.
(29) Deut. 33. 5. (30) Gen. 36. 30.

dom, etc. (31) Haud disparia scribunt de vocab. βασιλεὺς
Græci, quando illud cum Principibus, ac Iudicibus,
olim commune fuisse docent. Ita namq; Proclus ad
verba Hesiodi μέγα κυνδαίων βασιλῆας (BPG vers. 38.) βα-
σιλῆας δὲ νῦν ἵδρυς διαχρῆται, καὶ ἵδρυς ἀρχοντας λέγει. ἔγω γὰρ
αὐτοὺς ἐκάλειν οἱ παλαιοί. ὡς οὐνεκα, ἀλλ' ἤτοι βασιλῆας
ἀχαιοὺν εἶσι καὶ ἄλλοι. Rifu vel potius commiseratione digni
sunt recentiores Judeorum Magistri, qui in commentariis
ipsorum hunc tam plane illustrem locum partim sic-
co prætereunt pede, partim subdubitant, utrum Dau-
idem filium Isai, ex puluere terræ in resurrectione su-
scitandum, an Messiam heic intelligere debeant. Cum
tamen ipsi aliàs diffiteri non soleant, Dauidis nomen
sæpè de Meschiâ dici. (32) Potuerant sanè à Majoribus
suis discere de Meschiâ solummodo hæc verba capi o-
portere, si Talmudistis voluissent præbere aures. In
Sanhedrin enim ubi locus hic allegatur, (33) adcom-
modatur ibidem ad Messiam, de quo amplior ante hac
inter Doctores institutus fuerat sermo, idq; verbis se-

quantibus: אמר רב יהודה אמר רב עתיד הקכה להעמיד
להם (לישראל) דוד אחר שנאמר ועבדו את ה' אלהיהם
ואת דוד מלכם אשר אקים להם הקים לא נאמר אלא
אקים אמר ליה רב בפא לאבוי והכתי ודוד עבדי נשיא
Dixit R. Jebuda verbis Rav. aliquando susci-
taturus erit DEus B. Israëlitis Dauidem alium (quàm illum
filium

(31) vid. Aben Efr. ibid. (32) vid. quæ succurrunt loca
Aben Efr. ad Esai. 55. 4. it. ad initium Psal. 45. & eundem a-
liosq; ad loca huic nostro paria, infra adducenda. (33) Bet
Isr. fol. 126. col. 2.

filium Isai) scribitur enim (34) Et seruient Domino Deo
 ipsorum, & Davidi Regi ipsorum, quem suscitabo il-
 lis. *notand. non dici suscitavi, sed suscitabo (quod omni-
 no designat rem futuram) ait R. Papa תא Abai: Scri-
 bitur quoq; (35) Et David seruus meus erit* ipsi Prin-
 cept. Porro alibi (36) expresse notatur Messiam
 Davidis nomen gesturum ובקשו בני ישראל דוד מלכא
 את יהוה אלהיהם ואת דוד מלכא רבנן אמרי אתון
 מלכא משיחא אין מי חייא הוא דוד שמיה אין מי דמכיא
 הוא דוד שמיה אר הנחומא אנא אמרית טעמא ועושה
 דוד *Postea convertentur filii Israël, & qua-
 rent Dominum DEum suum, & Dauidem Regem suum. (37)
 Rabbini docuerunt; iste Rex Messias, siue è vivis erit, siue è mor-
 tuis, David vocabitur. R. Tanchuna dicit, ego rationem da-
 bo huius asserti, dicitur enim. (38) faciens Misericordiam
 Messiae suo Davidi. Ambobus hisce Testimoniis appen-
 dicis loco subnecti meretur locus alius tertius (39)*
 ר אבא פתח פנה אלי וחנני תנה עוך לעבדך פנה אלי
 וחנני וכי לא הוה ליה לקבה בעלמא שפירא כדוד דאיהו
 אמר פנה אלי וחנני אלא הכי תנינן דוד אחרא אית ליה
 לקבה והוא מסמך על כמה אוכלוסין עלאין ומשריין וכד בעי
 קבה לרחמא על עלמא אסתכל בהאי ונהיר ליה אנפין והוא
 נהיר לעלמא וחייס עלמא ושפירו דהאי דוד נהיר לעלמא
 בלהו רישיה גולגלתא דרהבא אחרקמא בשבעת תכשיטי
 זיינין

(34) Jerem. 30. 9. (35) Ezech. 37. 26. (36) Hieros. Bera-
 coth fol. 4. col. 4. Fin. & fol. 5. col. 1. (37) Hof. 3. 5. (38) Psal.
 88. 51. (39) ex Sob. Maj. in Levit. col. 152.

זיינין דרהבא והא אוקמוה וחביבותא דקבה לקבליה
 ומסגיאות רחימותא דיליה גביה אמי ליה קבה דיהדר
 עיניו לקבליה וסתכל ביה בגין דאינין שפירן בכלא כדא
 הסכי עיניך מנגרי וגו' דבשעתא דאלין עינין מסתכלין
 ביה בקבה כדון מהערן קסטין רכל סטרי בלביה ברחימותא
 עלאה ובסגיאת שלחוביתא דרחימו עלא לגביה כדא
 הסכי עיניך מנגרי אסחר לסטר אחר מני דאינין מוקדין
 לי בשלחובי רחימותא ועל דא כתיב ביה כדוד והוא
 אדמוני עיני יפה עיניו וטוב רואי ובגין דההוא דוד
 עלאה שפירא רחימו דקבה לארבקא ביה אמר דוד פנה
 אלי וחנני *h e orsus fuit R. Abba (orationem suam ab
 expositione dicti (40) Respice ad me & sis mihi gra-
 tiosus (ita differens) ita ne in mundo neminem habuit
 DEus B. formà adeo speciosum, ut Dauidem, ut in ejusmodi verba
 hic David erumperet? Hic itaq; sciendum nos traditionem
 habere, esse nimirum DEO B. alium Dauidem (quam illum
 filium Isai) plurimorum numero populorum supernorum atq;
 exercituum Praesidem. Quando igitur misericordiae affectum
 erga mundum monstrare vult DEus B. Dauidem hunc intue-
 tur, vultumq; eidem serenat, hic autem mundo, unde iterum hic
 in gratiam accipitur. Pulchritudo Davidis huius universum
 mundum illustrat. Caput ipsius constat ex cranio aureo acu-
 picto, ex septem ornamentis tot specierum auri (41) quod ante
 hac probatum. Imo amor DEI B. (primario) erga illum di-
 rigitur,*

(40) Psal. 86. 16. (41) septem enim auri species recensent Ju-
 dai in Joma fol. 44. 2. & Scemot Rabba edit. Amstel. fol. 151. 2.

*rigitur, qui porro adeo quidem intensus est) ut ob abundanti-
am tenerrimi huius affectus, quem erga eum gerit, moneat
DEUS B. ut oculos versus se convertat, seqq. intueatur, sunt enim
illi omni ex parte pulcherrimi, sicuti apparet ex illo (42) auer-
te oculos tuos ab intuitu meo etc. nam quando illi oculi
(fixius) inspiciunt DEUM B. excitantur effusè costæ omnium
laterum cordis ipsius ex misericordiâ diuinâ, ita ut ob supera-
bundantiâ flammantis huius gratiæ diuinæ erga illum ita loqua-
tur: auerte oculos tuos ab intuitu meo etc. h. e. converte
illos (tantisper) à me aliorsum, incendunt enim me flammis mi-
sericordiæ. Hac de causâ scribitur de Davide) huius cœlestis
typo (43) & ille fuit rubicundus cum pulchritudine
oculorum & venusto aspectu, ob huius itaq. Davidis cœ-
lestis tantam elegantiam ac DEI benedicti beneplacitum in ejus-
dem περσωνῶν, in hunc modum loquitur David: Respi-
ce ad me & esto mihi gratiofus.*

Ut ulterius pateſcat inſolens non eſſe in V. Teſtamento Davidis nomen de Meſſiâ adhiberi, non alienum erit ex aliis ſcripturæ locis idem oſtendere; ſufficere verò poſſunt ad ſcopum noſtrum quatuor ſolummodo, & ea quidem huic noſtro apud Jeremiam maximè parallela.

Ezech. C. 34. 24. Ego Jehouah ero illis in DEum, &
seruus meus Dauid Princeps in medio eorum.

Ezech. 37. 25. *Dauid seruus meus princeps illis (erit)*
in aeternum.

Esai. 55. 4. *En! testem populis dedi Eum (Dauidem) Principem, & Legislatorem Gentibus.*

Hof. 3. 6. Dein reuertentur filii Israël, & querent
Jehouab

Jebouab DELL M suum, & Davidem Regem suum.

יִשְׁבֹּעַן DEUT. II. 30. fut. High. à rad. קום in Kal sur-
 gere, existere, insurgere, resurgere, persistere firmus, vid. Lexica.
 Nobis circa hoc vocabulum ὀπίσσω aliquot Biblica &
 Rabbinica excerpenda sunt. E. gr. קמה מחשבה בעל פה per-
 sistit firma cujuspiam sententia semel concepta de re aliqua pra-
 standā. (44) קום על פי insurgere aduersus aliquem, opponere
 se eidem (45) קים perficere rem aliquam, illi ratiba-
 tionem super addere (46) קום על נפשו או על נפשו stabilire
 in se aliquid obligare (47) קים נדר פ approbare vel ratum
 habere votum alicujus (48) קים רבר פ effectui reddere,
 praestare id quod sibi ab alio injunctum est (49) קים ברית
 או שבעה implendo stabilire fœdus s. Juramentum (50)
 & plura alia id genus. Rabbinicæ frequentiores sunt.
 Ex. gr. קיימא לן firmiter tenemus. dies
 huic vel illi Faustus est. קום בטעמיה רפ. expendere ra-
 tiones alicujus. קום על פה במאמרה adstare cuipiam in
 concione. קיימא ארושה או אסיפה spectat ad principium
 vel ad finem. קיימא לשאלה nam locum heic habet interro-
 gatio. קיימא עיין למען vide infra. וברם קיים אנא ita ego viuo
 (jurand. for.) at quomodo cum his concilia-
 bo illud? חכמים אוקמו חכמיהו explicant hoc sapientes. מרא
 קום implere locum Majorum suorum, adeo se illorum
 similem præbere, ut ipso superstitē, videantur illi viuere. (51)
 קום מתקיים בירו id quod longius durat. מסר מקוים
 tradita tenaciter seruat.

D 2

(44) Jerem. 51. 29. (45) Esai. 14. 22. Amos. 7. 9. Psal. 86. 14. (46) Ruth. 4. 7. (47) Esth. 9. 27. (48) Num. 30. 14. 15. (49) 1. Sam. 5. 11. (50) Gen. 6. 18. 26. (51) *vid. Bet. Isr. in Horajot fol. 100. col. 3. conf. 1. Cor. 14. 11.*

dom מְקוֹיִם גִּמְרֵי *doctrina stabilis*. *homines* כִּימֵי *certa vivacitatis* מְקוֹיִם *locus, DEUS*. מְכַל מְקוֹיִם *nihilominus utiq;*, & his similia. Nostro אֲנִי in hoc dicto ratione sensus correspondet illud in verbis Domini ad Davidem (52) fuscitabo semen tuum post te, quod prodibit ex visceribus tuis, & stabiliam regnum ejus etc. quod declaratum fuit ex euentu in illis Angeli Gabrielis (53) καὶ δώσει αὐτῷ κύριον ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τῇ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὴν οἰκὴν Ἰακώβ εἰς τὰς αἰῶνας etc. quæ duo dicta parallela esse & eodem respicere, ex multis aliis eidem similibus clarissimum est, (54) & demonstrant interpretes Christiani evidentissime. Parallelus alius est ille apud Moysen (55) נָבִיא מִבְּנֵי אֲנָשִׁים לְהֵם Prophetam fuscitabo illis ē medio fratrum suorum etc. quæ verba adplicata ad Messiam leguntur bis in actis Apost. πρὸς Φίλητον οὐκ ἔστις αὐτῷ κύριος (56) ad quæ ut impleta, digitum intendere videntur apud Lucam Judæi dicendo: (57) πρὸς Φίλητον αἰγας ἐγγέγραπται ἐν ταῖς in quibus ambobus, agnoscit Syrus convenientiam λεξέως; sicut enim prius reddit secundum ἑβραϊστικὴν Hebraicam מְרִיא לְכוֹן נְבִיא רַבָּנָא קָם בֶּן Quenadmodum etiam ἀνίστασθαι & ἐγγέγραπται in sensu exoririendi non rarò in N. T. adhibita leguntur (58) conferri potest cum hisce duobus denuo tertius alius (59) ecce dies veniunt dicit dominus, & fuscitabo Davidi

(52) 2. Sam. 7. 12. (53) Luc. 1. 32. (54) vid. Act. 2. 30 C. 13. 34. Ebr. 1. 5. Psal. 89. 3. 5. 28. 37. 38. (55) Dent. 18. 18. (56) C. 3. 22. 7. 37. (57) Luc. 7. 16. (58) Matt. 11. 11. C. 24. 11. Luc. 7. 16. Job. 7. 52. (59) Jerem. 23. 5.

Dauidi germen justum. etc. dictum, quod non minus secundum Chaldaicum quam Magistros de Messia capitur, & secundum פְּדוּת loci hujus nostri praesentis ex Jeremiâ, explicandum est.

Addenda ad dict. ex Sohare pag. 8. circa finem Messiam per hunc Israëllem designari, docent Talmudistæ in succa fol. 51. חנו רבנן משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו אומר לו הקבה שאל ממני דבר ואהן לך שני מספרה אל חוק וגו' אני היום ילדתיך וגו' Docuerunt Magistri, quod DEUS B. dicturus erit ad Messiam fil. Davidis, qui citò in diebus nostris manifestabitur: Pete à me quidquam, & dabo tibi S. S. E. Psal. 2. annuntiabo statutum etc Ego hodie genui te. Conf. iarchium, & Kimchium super locum hunc, & Commentar. Maimon. super Sanhed. Cap. XI. quorum duo priores, etsi de Davide Psalmum hunc exponunt, Messia tamen à majoribus suis adplicatum fuisse testantur.

RAGVALDUS BILLINGBERG,

Nobil. Svec.

ABRAHAMO DAHLMAN.

S.

Non est quod mireris, si Extraneus tuo in foro compaream. Intima illa, quam ad Parnassum coluimus, amicitia, me adeo invitat, ut ipse mihi deesse videar, si Te non faciam certiolem de læritia, quam ex hoc documento capio; Nihil itaque credas velim, mihi unquam lætius contigisse, quam quod Te ita eniti cernam. Recte, inquam, proficis. Antequam enim verbum Divinum, ex cuius vera interpretatione nostra dependet salus, enarrandum adgrederis, in enucleandis maximi ponderis vocibus manes, ut Sacrum Codicem bene intelligas; Cuius argumenti necessitas quanta sit, ipse suo processu commonstravit Lutherus, qui præcellenti hac vi Eccios non duntaxat evicit, sed summos

Duces,

Duces, Principes & Imperatores. Hac sane via Gens Scandica, singulari, Numinis favore, ad sanam pervenit intelligentiam. Quanta, miser hic populus, sua secus virtute incomparabilis, in caligine antea est versatus. Insuperabile enim fuerat arcanum foedissimorum Monachorum de non interpretandis hisce pandectis. SED QUOMO DO IN EUM CREDENT QUEM NON NOVERUNT! Quid itaq; de Te præclarius, quam quod in servitute Religiosa occupatus! Nomina Messæ & Davidis expendis. Tales lucubrationes ἡ ὁρῶμεν docent, Talia specimina maxime Pii Imperatoris Legi satisfaciunt, qua cautum LL. esse primum addiscendas orientales. Duplici iccirco, Tibi, mi Amantissime DAHLMAN gratulorratione 1. Quod tuam Theologiam suffulcias cognitione L. Ebrææ, & 2. Quod inoffensa vita præluceas. Fructu hisce principiis & perge in hac via, ut Sancta illa Exhedra, quam demum, ad docendum verbum DEI altissimi occupabis, non polluetur ignorantia, avaritia, seu vindicta privata, unde ingemiscat Christi Grex! Sed in ea & omni vita, lux tua coram hominibus luceat, & Tu implearis Spiritu sapientie. Melius Tibi cupere nequeo. Vale. *Pernavia D. 19. Maji MDCCVIII.*

Ad

Ad

Pereximium & Præstantissimum Dominum
ABRAHAMUM DAHLMAN.

Dum

Dissertationem suam erudite concinnatam strenue defendebat.

Qui studet adscensu, Parnassi scandere culmen,
Pervigiles noctes, ducere non dubitet.
Pondera non auri, capiet rutilantia terræ,
Non huic per ventos, assa columba venit.
Plurima sed damna & plures tolerare labores,
Hoc est Aonidum, invigilare choris,
Expertum id monstrat, TE PRÆSTANTISSIMUM
DAHLMAN;

Ingenii Fœtus, edere quem satagis.
Hæc qui scire cupit, pervolvat acumine dextro;
Hæc scripta & discet quæ didicisse juvat
Facta seges: surgat messis TIBI læta TUISQ;
Ac habeant cœtus horrea plena sacri,

*Hæc ne amico suo deesset ad
posuit*

Samuel Flodin,
Smol. Gothus.

Præ-

Præstantissimo atq; Politissimo Do-
mino RESPONDENTI

Amico singulari.

A Onii Montis suboles tu Carmina
poscis;
Ipse licet vellem scribere, Musa
vetat.

Hæc tamen ut doctè, tractas DOCTIS-
SIME DAHLMAN

Gratulor ingenio de meliore Tibi.
Perfer & ad magnos conatus dirige
mentem,

Hæc Tibi sit pietas utilis! usque
manet!

*Animo quam Camœnâ pro-
lixiori vovet*

Johannes Schultz,
Carel. Wiburg.

E

Eidem.

Cum summorum virorum Testimoniis, omni exceptione majoribus, constet, neminem oracula divina à viris divino adflatu excitatis perscripta, solide intelligere verum ac genuinum eorum sensum eruere posse, quin sufficienti linguarum Orientalium instructus sit cognitione. Quanta quoque in Ecclesiam DEI mala ex ignorantia earum inundarint, vel lippis & tonseribus inoluit; adeo ut non solum nitor cœlestis doctrina subinde obscuratus sit, verum etiam fœdi errores, & gravissima hæreses exinde in eam irrepserint. Quamdiu enim adhuc inter paucos peritia linguarum Orientalium viguit, quorum è numero ex vetustioribus facile primas tenent, Aquila & Theodotion, Pontici, Symmachus, Origines, Lucianus Martyr atque Hesychius; teste Epiphano, quibus tamen omnibus palmam præripuit Hieronymus; tamdiu sana doctrina fulcimentis innixa est egregiis. Dein per socordiam quasi extincto vel insuper habito Orientalis atque Hebraeae imprimis literaturæ lumine, (nam à quarto seculo usque ad quartum decimum vix quemquam ejus jubare collustratum, nisi forte Nicolaum Lyra- rum & æmulum ejus Paulum Burghensem excipia-
mus,

mus, ex Judeis Christianos factos reperire licet) & sic deficientibus veris solida ac genuina eorum subsidia ejusdemque vindicibus, constat, verum verbi divini sensum in multis depravatum aliterque quam voluntas exigit divina, tortum. Unde non poterant non tenebræ, errores, vanorumque hominum figmenta oriri atque erumpere. Posteaquam vero ex singulari DEI bonitate ac clementia Johannes Capnio Hebraicas juxta ac Græcas literas antea sopitas veluti ex cineribus iterum excitavit atque in lucem protraxit; quanta, bone DEUS! lux mundo adfulsit, quamque plana & facilis via simul ad interiora divinorum oraculorum adyta referenda ac penitus introspicienda, pandebatur: adeo quidem ut quod olim paucissimis Hieronymo puta, Origini & postmodum celebri illi Dominicano Banner non sine ingenti sumtu ac labore in grandæva & vergente ætate licitum fuit; jam adolescentibus ac juvenibus sine magna vel impensa vel molestia datum concessumque sit; ut scilicet quoad profecisse non pœniteat, Orientali huic Palladi litare queant. Quam ineffabilem DEI bonitatem nunquam satis prædicare possumus: Nam ad illud jam pervenit linguarum Orientalium cultura fastigium, quod neutiquam attingere potuerunt majores nostri; quam ob prærogativam non possu-
mus

munus non maiorem in modum letari. Hæc cum
 mecum reputo, Amicissime DAHLMAN, tuumq;
 vitæ genus quod elegisti, acerrimosq; simul in authen-
 ticiis sacri codicis lingvis proficiendi conatus, quibus
 juxta cum alio Divina *παιδεία* apparatus abunde
 instructus te ad sacrum obeundum munus accingis,
 non possum quin ex veri sinceriq; amoris affectu in-
 teriori tibi summo opere gratuler. Ad illam morum
 integritatem ac elegantiam qua dudum te bonis om-
 nibus commendasti, accedit jam hoc raræ eruditio-
 nis ac diligentia specimen, quo profectus non vulgares
 in Sacro textu feliciter explicando exhibuisti, quodq;
 te præstantem & idoneum verbi divini interpretem,
 fidelemq; in vinea Domini operarium futurum,
 abunde declarat. DEUS conatibus histuis cæptisq;
 omnibus adspiret atq; ex alto benedicat; Sic vovet
 perpetuoq; vovebit

Tuus ex affe

Benedictus M. Morin,
 Calmariensis.

